

de nem kilátástalan“ — foglalja össze következtetéseit Pop Valer az *Excelsior* idézett cikkében. Ám a közvetlen jövő határozottan komoly s a távolabbi jövő sem rózsás. A petroléumforrások apadásása a kérdések egész tömegét idézi. Ismerjük a petroléum külkereskedelmi jelentőségét: pótlása életkérdés. De pótlási lehetőségei nem bőségesek. Más monopoljellegű nyersanyaga Romániának egyelőre nincs. Nem marad más hátra, mint a mezőgazdasági termelés elérhető legmagasabb fokra történő fejlesztése s ennek érdekében megteremtése azoknak a társadalmi előfeltételeknek, amelyek mellett a tőkés gazdaságban a mezőgazdasági termelés kifizetődik. Ez pedig a ma tulnyomó kisbirtokon ugyszólván lehetetlen. A petroléumtermelés csökkenése és az erdők kiirtása miatt csökkenő fakitermelés parancsoló erővel hatnak vissza a többi termelési ágra, elsősorban a ma második helyen álló legfontosabb kiviteli ágra, a mezőgazdaságra, s az egész rajtuk épülő életszerkezetre. A fentiek alapján előrelátható még a kiviteli piacok és új nyersanyagforrások szerzésére irányuló törekvések akut-tá válása és közéleti megformulázása. (*Bálint István*)

SORSDÖNTŐ VÁLTOZÁS CSEHSZLOVÁKIA GAZDASÁGI ÉLETÉBEN

Túlságosan közel állanak még hozzánk, sőt részben folyamatban vannak az események, amelyek pusztító fergetekként ráziák meg a Csehszlovák Köztársaság gazdasági életét. Éppen ezért felbecsülni is csak hozzávetőlegesen lehet kihatásaik minden elágazását. Amit azonban ma már felmérhetünk az végzetes; következményei egyelőre beláthatatlanok. Joggal beszélhetünk a szó szoros értelmében amputációról, miközben a veszteségek jórészt pótolhatatlanok. Hosszú időbe telik, míg az egyensúly helyreáll és e harmadával megcsonkított országban normális gazdasági életről lehet szó.

Az államfordulat idején Csehszlovákia az Osztrák-Magyar Monarkia iparának mintegy 70 százalékát örökölte. Vitás értékű hagyaték volt ez. Jó oldalai mellett hátrányai sem hiányoztak. A legszélesebb népcsoportok érdekeit szem előtt tartó gazdaságpolitika mellett nagyvonalú fejlődés kiinduló pontja volna, mely általános jólétbe csúcsosodik s a politikai vonatkozásban túlhaladt mult minden gazdasági visszasságát leveti. De nem így történt. A köztársaság a tőkés gazdasági és társadalmi élet dinamikáját avatva vezérelvévé. Vállalnia kellett így azt a sorsot is, amit ez a vezérelv jóban-rosszban magával hoz. S ez Csehszlovákia számára inkább rosszat jelentett, mint jót. A belső piac szűk terjedelme, amit csak a tömegfogyasztás szempontjából elsősorban számbajövő népcsoportok jövedelmének állandó emelésével lehetett volna bővíteni, eleve meghiusította a termelőerők teljes kihasználását. A köztársaság vezető iparágai a kivitel erőltetésére kényszerültek. Csakhogy a kivitel, a mezőgazdasági országoknak az autarkias törekvések jegyében bekövetkezett iparosodása folytán egyre súlyosabb nehézségekbe ütközött. A köztársaság a belső fogyasztás

állandó hanyatlása mellett mind több piacát veszítette el, ami számos termelési ág tartós válságát vonta maga után. Különösen a porcellán-, üveg-, keramikai-, textil- meg cukoripar nem lábalt ki a zavarokból és nehézségekből. Az ezekben a termelési ágakban foglalkoztatott munkások huzamos tömeg-munkanélkülisége viszont a maga részéről tovább rontotta a belföldi elhelyezési lehetőségeket, miáltal csaknem valamennyi iparág válságból-válságba bukdácsolt.

Mindenesetre ezek a az állapotok néhány nap alatt megváltozott csoportosulásnak engedték át helyüket. Fontos iparközpontok, sőt egész termelési ágak a köztársaság határain kívül kerültek. Ahol eddig új kiviteli utak felkutatása tette a felelős gazdasági vezérek főgondját, ezután behozatali források után kell majd nézni. Az elcsatolások során merőben új gazdasági egyensúly, a nemzetgazdaság gyökeresen megváltozott szerkezeti összetétele bontakozik ki.

Mindenekelőtt az elsőrendű fontosságú szénbányászat terén bekövetkezett változásokra kell rámutatnunk. Csehszlovákiában 1937-ben kerekén 17 millió tonna kőszén hoztak felszínre, aminek zömét (kb. 13 millió tonnát) az osztrai medence szolgáltatta. Ezek a bányák most jórészt Lengyelország birtokába jutottak. Komoly helyzet állt elő. Nemcsak a korábbi szénkivitel esik el teljesen, de legalább átmenetileg az ipar szénellátása körül is zavaroknak kell fellépniök. Tovább súlyosítja a helyzetet, hogy a legtöbb kokszolót ugyancsak Lengyelország ragadta magához. A csehszlovák nehézipar kokszt nélkül maradt és import nélkül nehezen boldogulhat. Ugyanakkor a barnaszén medencék zöme német kézbe került, mely körülmény további megoldásra váró problémákat vet fel. A szénvidékek elcsatolásának kihatásai annyival is súlyosabbak, mivel a nehézipar meg a gépipar viszonylag érintetlenül a köztársaság területén maradt. Minthogy pedig a szénél szállítási szempontok is nem lebecsülendő szerepet játszanak, behozatal nélkül megoldást találni még az esetben sem lehetséges, ha új széntelepek üzembevétele útján az ipar, a közlekedés meg a magánháztartások szükséglete abszolút fedezhető lenne.

Nem kedvezőbb a kép a vegyipar terén sem. Az Aussigban központosított nagy vegyitelek ma már Németországhoz tartoznak. Ami megmaradt, távolról sem fedezheti a szükségleteket. Igaz, hogy Szlovenszko meg Kárpátalja együttesen mintegy 80 vegyüzeme mindaddig érintetlenül maradt, de ezek a termelésnek csupán kis hányadát szolgáltatták. Sok iparág a festék, faszesz és egy sor más vegyitermék hiányát már ma is erősen érzi. Az elszendvedett veszteséget egyedül új ipartelepek létesítésével lehet majd helyreütni.

Teljesen elvesztette a köztársaság porcellániparát és rotációs-papír iparát, amiért gyenge vigasz, hogy a porcellánkivitel állandó nyomasztó gondjaitól is megszabadult. Kisebb mértékben ugyanez vonatkozik az üvegiparra meg a keramikai iparra is. Ami az üveg-szükségletet illeti, jó ideig az elcsatolt huták termelésére lesz utalva, amit természetesen ezuttal importálni kényszerül majd.

Ami a textilipart illeti, a Reichenberg vidékén központosított gyárak Németország javára történt elcsatolása nemkülönbön hatalmas rést ütött a köztársaság gazdasági életén. Az ujonnan előállt helyzetet egyelőre áttekinteni sem igen lehet, amennyiben a Csehszlovákiában maradt brünni meg az északi textilközpont bizonyos munkamegosztáson épült fel. A vászon és kötöttáru ipar, a nyersselyem ipar, nemkülönbön a finomabb szövetyártás főleg az elcsatolt Szudéta-területre esik, míg a brünni körzetben inkább alantasabb minőségű szövetyártásra rendezkedtek be. Általában Reichenberg meg Warnsdorf több gyapotot, Brünn pedig több gyapjút használt fel. És ezen a tényen varázsszóra nem lehet változtatni. Ha a gyárak megfelelő átépítése önmagában véve nem is ütközik nehézségekbe, a termelés természeti (festésre alkalmas víz), technikai (gépek és szabadalmak), valamint szubjektív (kelően képesített munkaerő és vezetés) feltételei ennek a gyakorlati megvalósítás közben határokat szabnak. Jó időbe telik majd, míg a köztársaság behozatal nélkül is biztosítani tudja a lakosság textilcikkeivel való ellátását.

Jóval kisebb a veszteség a faipar szférájában, ámbár a határszéli erősségek elcsatolása a kivitel lehetőségeit ezen a téren is körülnyírhatta. Annyi bizonyos, hogy a faipar válságát megszüntetnek tekinthetjük s a szlovenszkói meg kárpátaljai gazdasági élet a papír-, cellulóze-, műselyem-, vegyi- meg fafeldolgozó ipar terén valószínű nagy fejlődésnek néz elébe.

Fentiekkel az ipar területén bekövetkezett változások jórészt ki is merültek. Azok az eltolódások, amelyek a Szlovenszkó meg Kárpátalja hátrányára történő határkiigazítások kapcsán még előállhatnak, inkább a mezőgazdaság és az ezzel szerves kapcsolatban álló iparágak terén éreztetik majd hatásukat. Vítális érdekeket, amennyire pillanatnyilag megítélhetjük, aligha érinthetnek.

Magának a mezőgazdaságnak megváltozott képét taglalva, egyelőre csak a történelmi országrészekkel kapcsolatban mondhatunk bizonyosat. Az 1930. évi népszámlálás adatai alapján Cseh- és Morvaország termőfelülete együttesen 7.886.971 hektárt tett, amiből kereken 3 millió ment veszendőbe. Mivel azonban egyúttal a népesség száma is csökkent közel 4 millióval, az ország élelmiszerellátásának lehetőségei inkább javultak, mint rosszabbodtak. Így a búzafölösleg a tavalyi terméseredményeket véve alapul 1996 vagonról 5727 vagonra emelkedett, míg a gabonaellátás körül mutató hiány 3744 vagonról 2170 vagonra csökkent. Burgonyában a tavalyi 528 vaggont kitevő hiánnyal szemben 27 ezer vagon fölösleggel kell számolni. A cukortermelés fölöslege ugyancsak erősen emelkedett, míg a komlóterületek hatalmas, 60 százalékot kitevő vesztesége csupán a kivitelre kerülő fölösleget csökkentette mintegy 7000 tonnáról kereken 2000 tonnára.

Végül a gazdasági élet forgalmi ereit jelentő vasút és úthálózat terén elszenvedett veszteségekre kell rámutatnunk. Az a tény, hogy Csehszlovákia 13.650 km.-t kitevő vasúthálózatából már október 10.-ig 3525 km.-ről lemondani kényszerült, önmagában is sú-

lyos veszteséget jelent. Ha hozzávesszük, hogy a fő vasúti vonalakat több helyen megszakították, még pontosabb fogalmat nyerünk az elcsatolások kedvezőtlen visszahatásáról. A köztársaság egész közlekedési rendszerét újjá kell szervezni. Már pedig ez a koksznál maradt nehézipar számára súlyos feladatot támaszt. Minden bizonnyal fokozott szerep jut majd a motoros járműveknek. Egyelőre 1000 km.-t kitevő műutak építését vették tervbe, de egyre több szó esik a „Batya-terv“ felkarolásáról, amely a modern autóutak hálózatával akarja átszöni a köztársaságot.

Bizonyos, hogy minden vonalon nagyarányú építómunkára van szükség az ütött rések betömésére. A köztársaság gazdasági szerkezete a mezőgazdálkodás javára tolódott el, ami nemzetgazdasági szempontból nem vitathatóan visszaesést jelent. Ennek ellenére a kényyszerű átalakulás korántsem támadta meg létében Csehszlovákia gazdasági életét. Igaz, a keretek tetemesen összehusorodtak. A modern nagyipari technika azonban olyan gyors regenerációs lehetőségeket nyújt, hogy az új gazdasági egyensúly feltalálása a szűkebb keretek közt is viszonylag hamar sikerülhet. Természetesen sok minden fordul meg az elveken, amelyek szerint az újjáépítés végbemegy majd. Tágabb perspektíva, a népi érdekekkel fokozottabb mértékben számoló gazdaságpolitika kedvezően befolyásolná a megrázkódtatások nélküli kibontakozást. Persze mindennek meghatározása a második köztársaság uralkodó népcsoportjainak kezébe van lefektetve. Még inkább, mint az első köztársaság megalapozása idején. (Kovács Károly)

S Z E M L E

A ZENEI FÖLDRAJZ ALAPVONALAI

Mi kényseríti ki az emberből a hangot? Mi az a lelki igény, ami a zenélés vágyát, ezt a legősibb jelenséget megteremti, kérdi a zenetudomány s ehhez hasonló kérdést tesznek fel a nyelvtudósok is a nyelvvel kapcsolatban. Érthető tehát, ha a két tudomány, a kétféle kutatás — a nyelvi és zenei — szövetkezik. (A népköltészet után kutató egyre találkozik a népzene után kutatóval és viszont.)

Életformák, népi kulturák ismerete népszokások vizsgálata nélkül alig lehetséges. Így a leíró népismeret (etnográfia), majd az oknyomozó nép- és fajkutatás, az etnológia és antropológia a zenetudomány segédeszközei sorába kerülnek. S ha már kulturák és egyének életmegnyilvánulását kutatja, elkerülhetetlen a társadalmi szervezetek, a hatalmi és gazdasági erőviszonyok vizsgálata. A szociológia módszerét tehát szintén nem nélkülözheti a zenetudomány.

Végül, a társadalmi és természeti adottságoktól függően, az